

alkotandó jogszabályok szerkesztésénél milyen nehézségekkel kell megküzdeni. Ezek a nehézségek a dolog természetéből folynak és még a leglogikusabb koponya és a legtökéletesebb kodifikátor se tudja őket kiküszöbölni. Kifogásolni ebben az irányban legfeljebb azt lehet, hogy számos jogszabály megalkotásánál az államhatalom exponensei már in statu nascendi gondoskodnak arról, hogy adott esetre egy-egy kis kaput hagyjanak szabadon, amelyen át szélesebb, vagy másirányú intézkedési jog gyakorlására nyílik alkalom, mint amelyet maga a szabályozásra váró anyag megkövetel.

Fenti hiányosságok kétségkívül enyhülni fognak az irányított gazdálkodás terén már szerzett és még szerzendő tapasztalatok révén és így feltehető, hogy a bizonytalanságok mindinkább csökkenni fognak. Azok kiküszöbölésével azonban számolnunk nem lehet, mert hiszen az idevágó törvényes intézkedések mindig csak többé-kevésbé részletes kerettörvények lehetnek, a kerettörvények alapján megjelenő rendeletek részére pedig sok fogalom és a sok eshetőség szabatos körülírása lehetetlen feladatot jelent. Ezt a szükségképen fenmaradó bizonytalanságot azonban, amely az irányított gazdálkodásnak kétségkívül egyik hányossága, ép oly kevéssé lehet az irányított gazdálkodás elleni argumentumnak felhasználni, mint amennyire az operáció ellen nem argumentum a velejáró fájdalom. E vonatkozásban arra kell törekedni, hogy a gyakorlat és a tapasztalatok segítsék elő a lehetőleg tiszta helyzetek teremtését.

A gyámhatósági tagok és a gyámhatóságok vagyoni felelőssége.

Irta: *Dr. Csorna Kálmán.*

A gyámhatóságnak a kiskorú felett gyakorolt felügyeleti jogköre elhanyagolásából származó kártérítési kötelessége a római jogból származik.¹⁾ A gytv. a gyámság vagy gondnokság tartama alatt szenvedett károk miatt az önjogúvá lett személynek vagy jogutódjának két keresetet ad. Az egyik a tulajdonképeni *actio directa tutelae*, amely a volt gyám vagy gondnok ellen indítható, a másik az ú. n. *actio subsidiaria*, amely a gyámhatósági tagok, illetve az azokat alkalmazó hatóság ellen emelhető a gyámság (gondnokság) tartama alatt okozott károk megtérítése iránt. A gyámi tv. 137. §-a értelmében az önjogúvá lett egyén, illetve jogutóda tartozik kártérítési igényét a volt gyám vagy gondnok ellen a gytv. 135. §-a alapján a végszámadásból kifolyóan a feleket bírói útra utasító gyámhatósági ha-

¹⁾ Lásd Dernburg: *Das Vormundschaftsrecht* etc. 46. old.

tározat kézbesítésétől számítandó 1 év alatt, a gyámhatóság tagok ellen pedig az előbbi perben hozott ítélet jogerejűségétől számítandó egy év alatt a bíróság előtt érvényesíteni.

A határidők elmulasztása miatt a kereseti igény elévül. Ha azonban büntetendő cselekmény forogna fenn, ennek és ezzel kapcsolatban a kártérítési jognak elévülése az erre vonatkozó törvény szerint (1878: V. t.-c. 125. és 166. §§.) ítélendő meg.

A törvény rendelkezéséből és a kialakult bírói gyakorlatból a következőket lehet levonni.

1. A törvény rendelkezéséből nem következik, hogy a kártérítési igénnyel csak az önjogú, illetve jogutóda léphetne fel. Ellenben természetes az, hogy a károsult kiskorú vagy gondnokolt nevében a törvényes képviselő még a kiskorúság, illetve gondnokság ideje alatt is felelősségre vonhatja gyám (gondnok) elődjét, esetleg a gyámhatóság tagjait az okozott károk miatt.²⁾

2. A törvény látszólag csak a gyám vagy gondnok elleni kártérítési igényről szól és az apát nem vonja e körbe; abból azonban, hogy a gytv. 26. §-a a törv. IV. fejezetének a gyám felelősségéről szóló rendelkezését az atyára is kiterjeszti, következik, hogy a gyámhatóság tagjai szintén csak másodsorban felelősek az atya által okozott kárért is.³⁾

3. A gyámhatóság felelősségének mértékére nézve a gytv. rendelkezést nem tartalmaz. Nem kezesképpen felelős, hanem csak azért a kárért, amelynek bekövetkezése okozati összefüggésbe hozható a törvény által megszabott kötelességeinek elmulasztásával. A gyámhatóság tagjainak felelőssége a köztisztviselők felelősségéről szóló törvényekben (1886: XXII. t.-c. 86. §., XXI. t.-c. 89—92. §§. és 1930: XVIII. t.-c. 64. §-a) megállapított felelősségen túl nem terjed, vagyis felelősek a hivatalos eljárásban akár cselekvés, akár mulasztás által szándékosan vagy vétkes gondatlanságból okozott, de nem a menthető tévedésből vagy megtévesztésből eredő kárért is, amidőn tehát culpa levis forgott fenn.⁴⁾

²⁾ Hasonlóan Fodor Magánjog 976. old. és Hattyuffy: A gyámügyi igazgatás kézikönyve 259. old.

³⁾ Ugyanígy Fodor id. mű 976. old. és Hattyuffy id. mű 261. old. Ily esetben egy kúriai döntés szerint nem az egy évi, hanem a 32 évi elévülési idő az irányadó (5046/1899.). Sipőcz szerint ez nem helytálló, hanem az elévülési idő a teljeskorúvá válástól, ill. a gyermek halálától számít. (Lásd Fodor id. mű 977. old.). A bírói gyakorlat is elismeri az apa bírói úton való felelősségre vonásának lehetőségét. Lásd pozsonyi Tábla 20/1909. (Térffy, Hatásköri Jogszabályok III. köt. 193. eset).

⁴⁾ Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló törvény 64. §-a másképpen hangzik ugyan, lényegében azonban azonos a törv. hat. törvény rendelkezéseivel. Az előbbi szerint a tisztviselő, aki hivatali kötelességének vétkes megsértésével kárt okoz, köteles e kárt megtérí-

Sipőcz szerint felelős a gyámhatóság, ha kellő óvatosság nélkül vagy tudva nem alkalmas vagy megbízhatatlan gyámot vagy gondnokot alkalmazott és emiatt a gyámolt (gondnokolt) kárt szenvedett. Felelős továbbá a gyámhatóság, ha a gyámnak (gondnoknak) a törvényben meghatározott idő alatti megszámloltatását, a biztosítási intézkedések megtételét elmulasztotta, ha annak a gyámoltra sérelmes cselekvéseit, mulasztásait elnézte; különösen ha a tényállás kiderítésére szükséges és a törvényadta módok igénybevételét pl. rokonok, községi elöljáróság, szakközegek, szakértők véleményének beszerzését mellőzi, főleg oly esetekben, amidőn azt maga a törvény rendeli, vagy az ügy állása megokolná (Kúria 1724/1894.). Ellenben nem lehet szerinte a gyámhatóságot olyankor felelősségre vonni, ha a gyám gyámoltjának bűnös szándékból, vétkes gondatlanságból okoz kárt, pl. ha a gyámhatóság kölcsönt engedélyez, a felvétellel a gyámot megbizsa és a gyám az adósságok kifizetése helyett a kölcsönt elszikkasztja, vagy ha a gyám adósságokkal terhelt vagyonkezelése esetén sem adót, sem kamatokat nem fizet, hanem a jövedelmeket saját céljaira vagy a gyámolt személyére, de helytelen módon fordítja.⁵⁾

Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930: XVIII. t.-c. 64. §-ának 6. bekezdése szerint, ha a közhivatalnok oly kárért, amelyet gyám, gondnok vagy idegen érdekek védelmére rendelt személy okozott, az utóbbival együtt azért felelős, mert ennek kirendelésében, ellenőrzésében vagy jogügyleteinek jóváhagyásában hivatali kötelességét megsértette, egymásközi viszonyukban a kártérítési kötelezettség egyedül a közvetlen kár okozót terheli. Ez a speciális törvényhely is kiemeli a culpa in eligendo-t és a kellő gyámhatósági felügyelet elmulasztását, mint a kártérítési felelősség alapját és kihangsúlyozza azt, hogy ilyenkor a gyámhatósági tisztviselő másodsorban felelős, illetve a gyámmal, gondnokkal szemben visszkereseti joggal bír. Hasonló rendelkezést tartalmaz az idézett törvény 65. §-ának 2. bekezdése a pénzkezelő és a felügyeletére hivatott tisztviselő együttes felelőssége tekintetében egymásközi viszonyukban.⁶⁾

A gyámhatósági tisztviselő felelőssége más tisztviselőénél azonban annyiban súlyosabb, hogy olyankor is fennforog, amidőn a kiskorú vagy gondnokolt törvényes képviselője a sérelmes intézkedés ellen jogorvoslattal nem is élt (Kúria 1724/1894.).

teni. Viszont csak szándékosság vagy súlyos gondatlanság esetében felel a tisztviselő, ha olyan ügyben okozta a kárt, amelyben célszerűségi tekintetük szerint kellett eljárnia.

⁵⁾ Lásd Sipőcz: Gyámsági törvény ad 137. §. VI. pont és Fodor id. mű IV. 977. old.

⁶⁾ Ezek és a fentebbi rendelkezések azt mutatják, hogy a Mt.-nek a tiltott cselekményekről szóló rendelkezéseit az utóbbi törvények a közhivatalnoki kártérítési felelősség kérdésében már élő joggá iparkodnak tenni (Lásd Mt. 1735—36. §§-ait).

A gyámhatóság ugyanis a jóváhagyás eseteiben a törvényes képviselő jogcselekményeit emeli érvényre, a törvényes képviselőtől tehát rendszerint nem várható, hogy a gyámhatósági jóváhagyást megadó vagy megtagadó intézkedéssel szemben jogorvoslattal éljen. Ha tehát a kárt a kiskorú (gondnokolt) szenvedte, akkor a gyámhatóság tagjai az általuk jogellenesen okozott kárért akkor is felelősek, ha a törvényes képviselő a kár bekövetkeztének elhárítását jogorvoslattal megakadályozni elmulasztotta.⁷⁾

4. A gyámhatóság által okozott kárért elsősorban azok felelősek, akik a sérelmes határozat hozatalában részt vettek, továbbá az esetben, ha a károsult az elmarasztalt tisztviselő vagyontalansága miatt kielégítést nem nyerhetne, vagy ha nem lehetne kideríteni, hogy a sérelmes határozatra kik szavaztak, másodsorban az a közttestület, amelynek nevében a gyámhatóság gyakoroltatik. Ez az állandó bírói gyakorlat is (Kúria 11.730/1893., 1893/1898., 439/1931. és 4576/1912.)⁸⁾ A kártérítésre köteles gyámhatósági tagok örökösének felelőssége az örökség erejéig áll fenn. A kártérítési felelősséget nem szünteti meg a fegyelmi hatóság felmentése sem és a kártérítési felelősség érvényesítéséhez nem szükséges a kártérítési kötelezettségnek fegyelmi úton való megállapítása sem (Kúria 1353/1891. és 7815/1894.). A gyámügyi eljárás módosításáról szóló 7740/1923. M. E. sz. rendelet értelmében a 'súlyos hibákért vagy jogsértésért másodsorban a véleményező ügyész is felelős. A Kúria 2098/1900. sz. döntése szerint az árvaszéki ügyész felelősséggel tartozik, ha a kiskorú károsodott azért, mert az ügyész kellő időben jogorvoslattal nem élt.

5. Ha magát a gyámot felelősség nem terheli, hanem a kárnak közvetlenül a gyámhatóság, illetve annak tagja az oka, a szubszidiárius felelősségnek nincsen helye (Kúria 1547/1879.). Ugyancsak közvetlenül a gyámhatósági tag ellen lehet fordulni az esetben is, ha az alsófokú gyámhatóság jogellenes határo-

⁷⁾ Így Fodor id. mű 978. old. és Szeiberling: A kiskorúak külön joga stb. 542. old., aki szerint a jogorvoslat elmulasztása csak akkor mentesítő körülmény, ha a kárt nagykorú szenvedte. A Kúria 3510/1905. sz. döntése viszont elutasította felperest keresetével, mivel a megengedett jogorvoslattal a kárt el nem hártotta. Hasonlóan a Kúria 11730/1893. sz. ítélete is. Bánlaky (Gyámhatóságaink kártérítési felelőssége, Polg. Jog X. évf. 6. sz.) véleménye szerint a jogorvoslat elmulasztása csak akkor mentesít, ha a törvényes képviselő egyedül jogosult a jogorvoslatra.

⁸⁾ Ellenkező Kúria 4754/1906. A belügyminiszter 25.592/1894. sz. hat. szerint a község által biztosíték nélkül elhelyezett és behajthatatlanná vált örökségi készpénz megtérítése iránti felelősség elsősorban a közgyám, másodsorban az előljáráóság és csak azután a község vagytonával szemben állapítandó meg. A 37.548/1889. B. M. sz. határozat szerint a község gyámhatósági úton kártérítésben el nem marasztalható.

zatát, amelyet a gyám (gondnok) kérelmére hoztak, a felsőbb gyámhatóság megváltoztatja, de időközben a gyámolt (gondnokolt) a véghatározat végrehajtása folytán károsodást szenvedett. Ellenben gyámhatósági határozat és utasítás alapján történt ingatlanok eladásából folyó kárért is felelős a gyám akkor, ha magának a gyámhatósági utasításnak és jóváhagyásnak kieszközlésénél őt rosszhiszeműség vagy gondatlanság terheli (Kúria P. III. 5283/1927.).

6. Felsőbíróságaink gyakorlata oda hajlik, hogy a gyámhatóság tagjainak, illetve a törvényhatóságnak felelőssége a *gyámolt (gondnokolt) nevében kötött ügyletek gyámhatósági jóváhagyása körül* a gyámhatóság tagja által elkövetett vétkek gondatlanságból vagy mulasztásból keletkezett és a gyámoltat (gondnokoltat) ért kárért a számadások alaki helyességétől függetlenül és a törvényes elévülési határidőn belül indított kereset folytán megállapítható, tekintet nélkül arra, hogy a *gyámolt a gyámi számadás kifogásolása iránt előzetesen pert indított-e*, hogy a számadásokat helyeselte-e s a felmentvényt megadta-e (Kúria 1881/1908. és 3896/1908.).

A Kúria újabb gyakorlata már világosan kifejezésre juttatja azt a megkülönböztetést, hogy az 1 évi elévülési idő *csak a gyámi számadásokkal kapcsolatos* kártérítési perekre vonatkozik és ha a gyám csak számadási adatokat terjesztett is elő és a gyámhatóság az önjogosultat perre utasította, az egy évi elévülési idő alkalmazandó. (Kúria P. VII. 9362/1904.). Ellenben ha az önjogúvá vált gyámolt a gyámi számadás érintetlenül hagyása mellett a volt gyámjától annak a vagyonnak a kiadását kéri, amely utóbbinak kezén maradt, a rendes 32 évi elévülési idő veendő tekintetbe (Kúria 3499/1894.). Olyan felsőbírósági döntés is van, amely azt mondja ki, hogy az esetre, ha a gyámhatóság a számadási felmentést célzó nyilatkozatra való felhívás kibocsájtását elmulasztja, a kártérítés a rendes elévülési időn belül érvényesíthető (Kúria I. 3319/1912.). A Kúriának az a gyakorlata, amely szerint a gyámhatóság tagjainak és a gyámhatóságot fenntartó közhatóságnak felelőssége a nem számadással kapcsolatos kérdésekben 32 évig nyitva áll, nézetünk szerint nem méltányos és jogfejlődésünk irányával ellentétes.⁹⁾

Helyesebb lett volna azért a gytv. 137. §-a szerint a korlátozott perelévülési időt ezekben a kártérítési perekben is alkalmazásba venni.

7. A gyámhatósági tagoknak ez a súlyos kártérítési felelőssége némileg enyhítést nyer a Kúria ama gyakorlata folytán, amely kimondja, hogy

⁹⁾ Hasonlóan Bánlaky id. cikkében. A svájci ptkv. 454—5. §-ai is korlátozzák a gyámhatóság tagjainak felelősségét 1, illetve bizonyos esetekben 10 évre.

a) a törvénynek habár téves és helytelen magyarázatán és értelmezésén alapuló ténykedés, ha a magyarázat és értelmezés a törvény világos és határozott rendelkezésébe nem ütközik, sem tisztviselővel, sem más egyénnel szemben kártérítési alapul nem szolgálhat (Kúria 5286/1912. és 131/1933.);

b) amely megállapítja, hogy nem lehet vétkesen gondatlannak mondani az ingadozó gyámhatósági gyakorlat fenforgása mellett azt az eljárást, amely a gyámsági törvény egy bizonyos szakaszát (távollévő ingatlanának elidegenítéséhez való hozzájárulás esete) helytelenül alkalmazta (Kúria 1779/1917. és P. V. 404/1931.);

c) amely azt jelenti ki, hogy az alsófokon eljáró hatóság — amennyiben intézkedésével még elháríthatlan kárt nem okozott — menekül a felelősség alól, ha eljárását a felsőbb hatóság szabályszerű jogorvoslat útján jóváhagyta (Kúria 242/1918.).¹⁰⁾

A gyámpénztári kezeléssel kapcsolatban előállott károk tekintetében külön szabályok állanak fenn.

8. A perelhetőség szempontjából a Kúria azon régi gyakorlatával szemben, hogy a kártérítés iránti perben a gyámhatóságot az árvaszék elnöke is szabályszerűen képviselheti, újabb felsőbb bírósági gyakorlatunk szerint a kártérítési perben a gyámhatóságot csak a törvényhatóság első tisztviselője képviselheti (Kúria 110/1883., 1521/1883. és Bp. Tábla 7733/1897.).

9. A közigazgatási bizottság gyámhatósági küldöttségének — mint felelősségi hatóságnak — azon tagjai, akik állami vagy törvényhatósági tisztviselők, ugyanazon kártérítési felelősséggel tartoznak, mint az árvaszékek tagjai. Ellenben a közgyűlés által választott tagokat ily felelősség nem terheli, mivel az 1876: VI. t.-c. 80. §-a, amely a felelősségüket megállapítja, nem sorolja fel azt az esetet is, amidőn mint gyámhatósági küldöttség tagjai járnak el.

Ily esetekben tehát a tisztviselő tagok és az ügyész — amennyiben jogorvoslattal nem él — viselik a fokozott felelősséget, ami nem emeli a jogbiztonságba vetett hitet és bizalmat. A harmadfokú gyámhatóság a belügyminiszter lévén, intézkedései által okozott károkért csak az 1848: III. t.-c. 18. §-a alapján volna felelősségre vonható. Hogy mily eredménnyel, az szerfölött kérdéses.¹¹⁾

A Mt. a gyámhatósági tagok kártérítési felelősségéről külön nem rendelkezik, hanem a közhivatalnok köteleességsértése miatt tartozó felelősségének kérdésénél, a kötelmi jogban öleli fel azt. Eszerint az a közhivatalnok, aki hivatali köteleességének vétkes megsértésével másnak kárt okoz, köteles e kárt megtéríteni, kivéve ha a károsult a kárt jogorvoslattal elháríthatta volna

¹⁰⁾ Ugyanily értelemben Sipőcz is ad 137. §. IV. pont.

¹¹⁾ Lásd idevonatkozólag Fodor id. mű IV. 980—1. old.

s ezt vétkeesen elmulasztotta. Ha közhivatalnok oly ügyben okozta a kárt, amelyben célszerűségi tekintetek szerint kellett eljárnia, csak akkor felelős, ha szándékosság vagy súlyos gondatlanság terheli. Ha a közhivatalnok oly kárért, amelyet gyám, gondnok vagy idegen érdekek védelmére rendelt más személy okozott, az utóbibval együtt azért felelős, mert ennek kirendelésében, ellenőrzésében vagy jogügyleteinek jóváhagyásában hivatali kötelességeit megsértette, egymásközi viszonyukban a kártérítés egyedül a közvetlen károkozó kötelezettsége. A kárigények elévülési ideje a tiltott cselekményekből eredő követelések tekintetében 3 év. Ez a felelősség tehát egyrészt súlyosabb a gyámhatósági tagok ma érvényben levő felelősségénél, másrészt súlyosabb, mint a kárt közvetlenül okozó gyámé, gondnoké. A Mt. *nem rendelkezik a közhatóság felelősségéről az esetben, ha közhivatalnok elléni igény behajthatatlan.*¹²⁾

Ujabbán feltűnően elszaporodtak a gyámhatóságok tagjai és a gyámhatóságot fenntartó közületek ellen indított kártérítési perek. A jelenségnek okát a gazdasági viszonyok nagyfokú leromlásában kell keresnünk, amely körülmény igen sok esetben egymaga előidézte a gyámoltak (gondnokoltak) anyagi romlását, anélkül, hogy abban a gyámhatósági tagok cselekvése vagy mulasztása szerepet játszott volna, másrészt amely azt okozza, hogy egyre többen készek alaptalan pereket megkockáztatni abban a reményben, hogy a közhatóságon lehet valamit megvenni, esetleg egyezségi úton tőle valamit kicsikarni.

Az ilyen alaptalan perek ellen való védekezés módja az lenne — főleg amennyiben a gyámhatóságok álamosítása bekövetkezik — ha a Mt.-nek a bíró felelősségéről szóló azt a rendelkezését, hogy ellene kártérítési felelőséget csak akkor lehet érvényesíteni, ha a kártokozó cselekmény miatt őt a büntető bíróság elítélte, vagy ha a fegyelmi bíróság jogerős határozattal vele szemben a hivatali kötelesség vétkes megszegését megállapította, kiterjesztenék a családjogi jurisdíctiot ellátó gyámhatósági tisztviselőkre is.

A végrehajtási eljárást módosító új német törvény.

Irta: *Dr. Sárffy Andor.*

Szerte a világon — nálunk is — szinte versengnek a különböző érdekeltségek az újabb és újabb kívánságok előterjesztésében, melyek a végrehajtási eljárás módosítását kívánják. Ebben

¹²⁾ A Mt.-nek ezek a rendelkezései felismerhetően a német ptk. 1674., 1848., 839., 852. §-ainak szem előtt tartásával készültek. A Mt. azonban a gyámhatóság és annak tagjai felelősségéről a családjogi részben nem tesz említést, úgymint a német ptkv. 1674. és 1484. §-ai, valamint a svájci ptkv. 426—430. §-ai.